

BIBLIOGRAFIA

Przekłady

- Księga Koheleta*, Poznań 1965 (BT)
12 Proroków mniejszych, Poznań 1975 (BP)
Psalmy 1—100, Poznań 1975 (BP)

Artykuły

- Problem nieśmiertelności duszy w Księdze Koheleta*, RBL 1 (1948) 350—351.
Aforyzmy biblijne o życiu bogobojnym, RBL 2 (1949) 240—246.
350-lecie polskiej Biblii, „Gość Niedzielny” 22 (1949) 285.
Trwałe wartości Starego Testamentu, RBL 3 (1950) 110—122.
Wniebowzięcie Najśw. Maryi Panny w świetle Pisma świętego, RBL 3 (1950) 154—157.
Z zagadnień Księgi Koheleta, RBL 3 (1950) 294—309.
Czytanie Pisma świętego z wiernymi, „Wiadomości duszpasterskie” 6 (1950) 116—118.
In spiritu humilitatis, RBL 4 (1951) 162—170.
Ważniejsze odkrycia biblijne na przestrzeni pół wieku, RBL 4 (1951) 385—402.
Pismo święte w twórczości Pawła Claudela, RBL 8 (1955) 362—373.
 „Przyjdź Królestwo Twoje”. *Sens eschatologiczny czy historyczny*, RTK 12 (1965) z. 1 s. 45—48.
Uwagi do przekładu Księgi Eklezjastesa w Biblii Tysiąclecia, Coll Theol 39 (1969) z. 1 s. 139—143.

Pawłów

KS. ANTONI DREJA

Ks. Hubert Ordon SDS

ŚP. KS. FELIKS GRYGLEWICZ (1909—1991)

Ks. Feliks Gryglewicz urodził się 21 IX 1909 r. w Korzuszynku k/Włocławka w wielodzietnej i głęboko religijnej rodzinie. Autentyczne i pełne zaangażowania traktowanie wiary w środowisku domowym nie pozostało bez wpływu na dokonany przez Niego wybór przyszłej drogi życia, mianowicie kapłaństwa. Pierwszym krokiem w kierunku realizacji zamierzeń było — po zdaniu matury w gimnazjum w Brodnicy n/Drwęcą — wstąpienie w r. 1927 do seminarium duchownego diecezji częstochowskiej oraz rozpoczęcie studiów na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tam właśnie w trakcie poznawania coraz to nowych dyscyplin naukowych zrodziło się Jego szczególne zainteresowanie bibliastyką. Znalazło ono wyraz tak w wybraniu seminarium z Pisma św., jak i w napisaniu pracy magisterskiej na temat myśli teologicznej Ps. 2. Badania biblijne stały się też Jego życiową pasją.

W życiorysie Ks. F. Gryglewicza ważną datą pozostanie dzień 29 VI 1932 r. Wówczas to w bazylice jasnogórskiej otrzymał z rąk ks. bp. T. Kubiny święcenia prezbiteratu. Nie danym Mu było jednak od razu spieszyć z posługą kapłańską potrzebującym, jak też całkowicie włączyć się w pracę duszpasterską. Dostrzeżone bowiem uzdolnienia i zaangażowanie w bibliystykę ks. F. Gryglewicza, nadto wyraźne sugestie ks. prof. J. Artuchowskiego spowodowały wysłanie młodego neoprezbitera na dalsze studia w Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie. Niestety, raczej zdrowotne stały na przeszkodzie w ich ukończeniu.

Powrót do kraju, niezależnie od całego dramatyizmu sytuacji, stwarzał z drugiej strony szansę bardziej praktycznego poznawania i przeżywania nie tak dawno przyjętego kapłaństwa, zwłaszcza na polu działalności duszpasterskiej. Toteż po koniecznym wypoczynku ks. Feliks z zapałem przystąpił do pełnienia zleczanych Mu zadań, najpierw jako prefekt nauczający religii w szkołach [1934—1941] a następnie jako proboszcz w sosnowieckiej par. Matki Bożej Szkaplerznej [1941—1945] i w Niegowonicach k/Zawiercia [1945—1950].

Mimo wielu związanych z tym obowiązków i jakże trudnego czasu wojny, ks. F. Gryglewicz nie zrezygnował z naukowego studium Pisma św. Dowodem tego było przetłumaczenie z tekstu greckiego i opublikowanie początkowo tylko *Ewangelii świętej według św. Jana* [Sosnowiec 1939], później *Ewangelii i Dziejów Apostolskich* [Katowice 1947], a przede wszystkim uzyskanie w r. 1949 na Wydziale Teologicznym UJ doktoratu na podstawie dysertacji „Pierwsza Księga Machabejska”. O nurtujących Go w owym okresie ideach i zamierzeniach powie wiele lat później: wówczas „pracowałem w duszpasterstwie i jako prefekt w szkołach. Głowę moją jednak zajmowała myśl, aby... po moim życiu zostały ślady pracy, bym mógł coś uczynić dla wspólnego dobra polskiego Kościoła” [Lublin, 23 V 1989 r. podczas uroczystości wręczenia medalu „Za zasługi dla KUL”].

W urzeczywistnieniu owych zamysłów nieoczekiwaną pomocą okazała się propozycja angażu na KUL-u, przedłożona ks. F. Gryglewiczowi wkrótce po promocji doktorskiej. W jej wyniku rozpoczął On w r. 1950 zajęcia na tej uczelni jako adiunkt, przechodząc z czasem poszczególne stopnie kariery naukowej aż po profesurę. Pracował też na niej do momentu przejścia na emeryturę w r. 1978.

Powołanie na KUL stanowiło moment, który wywarł decydujący wpływ na kształt Jego przyszłego życia i działalności. Wystarczy wspomnieć, że odtąd przebiegało ono [a była to dokładnie druga połowa całego życia] w służbie dla Kościoła na polu zdobywania i przekazywania wiedzy biblijnej oraz przygotowywania kadr fachowych. Ostatnia sprawa nabrała szczególnego znaczenia wówczas, gdy władze państwowe zlikwidowały wydziały teologiczne na UJ i UW oraz uniemożliwiły kształcenie teologów za granicą. W tamtej, niezwykle trudnej sytuacji, ks. prof. F. Gryglewicz aktywnie współdziałał w rozbudowywaniu sekcji biblijnej na KUL-u, w jej stopniowym przekształcaniu w Szkołę, a następnie w Instytut Biblijny, przyczyniając się tak do stworzenia ośrodka, z którego wyszła znaczna liczba polskich egzegetów.

Na prowadzonych przez Niego seminariach powstało 60 prac magisterskich i licencjackich oraz 16 rozpraw doktorskich ze specjalizacji biblijnej. Spośród licznych grona uczniów kilkunastu uzyskało ponadto stopień doktora habilitowanego, czy też wysoko notowany w świecie tytuł doktora nauk biblijnych PIB w Rzymie. W wiedzę i osiągnięcia tych ludzi wpisuje się ogromna ilość starannie przygotowanych przez Ks. Profesora wykładów, wzorowo prowadzonych od strony tak formalnej jak i merytorycznej zajęć seminaryjnych, oraz mnóstwo godzin poświęconych konsultacjom, wskazaniom, radom, podyktowanych życzliwym zaangażowaniem i nacechowanych niekwestionowaną kompetencją. Wewnętrzna uczciwość i rzetelność sprawa-

wiały, że z jednej strony stawiał On swoim wychowankom [także i sobie] wysokie wymagania, z drugiej zaś znajdował zawsze czas, by służyć im konkretną pomocą. Wiadomym było, że drzwi Jego mieszkania były stale otwarte dla każdego seminarzysty, który nie potrafił sobie poradzić z jakimś problemem.

Przekazywana przez wiele lat wiedza biblijna oraz zaszczepiane przy tej okazji umiłowanie Słowa Bożego zapadały w umysły i serca trudnej do ujęcia ilości słuchaczy. Z tego skarbcza czerpali oni i nadal korzystają w duszpasterskim posługiwaniu. Wśród nich trzeba wspomnieć zwłaszcza dawnych uczniów, którzy dostąpili godności biskupiej i aktualnie pełnią swe pasterskie zadania w Kościele polskim.

Obok dydaktyki znaczącym polem działalności ks. prof. F. Gryglewicza była intensywna praca naukowo-wydawnicza, która trwała niemal aż do ostatnich miesięcy poprzedzających odejście. Zważywszy, że jej pierwsza połowa przypadła na dramatyczny okres utrudniania działalności Kościoła w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, w tym także stawianych przeszkód i administracyjnych ograniczeń w publikowaniu literatury teologicznej, liczba ok. 350 wydanych drukiem pozycji musi imponować. Składają się na nią: monografie, artykuły, przyczynki, recenzje, redakcje prac zbiorowych.

W dorobku tym szczególnie miejsce zajmują komentarze do Ks. Machabejskich, Listów Katolickich, Ewangelii według św. Łukasza w lubelskiej serii „Pismo św. ST”, „Pismo św. NT”. Do nich trzeba dodać podobne w charakterze, ściśle naukowe opracowania różnych zagadnień z zakresu egzegezy czy teologii biblijnej. O doborze tematyki decydowały różne względy, przede wszystkim jednak dostrzegane potrzeby, aktualność i ważność problematyki. W tym też kontekście nabiera pełnego znaczenia przygotowanie i wydanie wkrótce po zakończeniu wojny Ewangelii i Dziejów Apostolskich. Przy dojmującym wówczas braku tekstów Pisma św. dostarczenie nawet jego części stanowiło ważną pomoc dla duszpasterstwa. Podobnym motywem kierował się ks. prof. F. Gryglewicz w publikowaniu książek lub artykułów popularno-naukowych, gdyż w przystępnej formie przybliżyły one szerokiemu odbiorcy nieraz trudne sprawy biblijne. Na tego rodzaju opracowania istniało zresztą stale duże zapotrzebowanie.

Występujące nawet jeszcze w latach siedemdziesiątych trudności w wydawaniu literatury religijnej sprawiły, iż ks. Profesor podjął inicjatywę redagowania prac zbiorowych. Dzięki nim z jednej strony dawał swoim uczniom szansę uprzyśtępniania innym własnych studiów i przemyśleń, z drugiej zaś dobierana tematyka [np. teologia św. Łukasza, św. Jana, męka Jezusa] wypełniała luki istniejące w rodzimej bibliście.

Przy omawianiu działalności ks. prof. F. Gryglewicza nie można pominąć milczeniem jeszcze jednego jej aspektu, mianowicie naukowych kontaktów z zagranicą. Jako jeden z pierwszych polskich egzegetów stał się On w r. 1964 członkiem liczącej się w świecie Studiorum Novi Testamenti Societas. Uczestnicząc aktywnie w organizowanych przez nią kongresach, miał nie tylko sposobność spotkania się z wysokiej rangi specjalistami, lecz i okazję do twórczej wymiany myśli z nimi, a przez to do zaprezentowania na arenie międzynarodowej rodzimych dokonań. Gdy chodzi o ostatnią sprawę, Jego niekwestionowaną zasługą pozostanie — poza własnymi artykułami wydanymi za granicą — wieloletnia współpraca z IZBG, dokąd przysyłał omówienia bibliograficzne publikacji, które ukazały się w polskich czasopiśmie, seriach wydawniczych lub pracach zbiorowych.

Dla całości obrazu dokonań Ks. Profesora trzeba jeszcze wspomnieć o Jego organizacyjnym i redakcyjnym wkładzie w Encyklopedię Katolicką. Na zlecenie ówczesnego rektora KUL-u, ks. prof. W. Granata, przewodniczył On w latach 1966—1970, niezależnie od prowadzonych zajęć, komisji wydawniczej EK, z czasem przekształconej w redakcję naczelną. Należąc

do niej od samego początku, brał m.in. odpowiedzialność za merytoryczny poziom oraz teologiczną poprawność przygotowywanych materiałów. Jego autorstwa jest też sporo haseł w EK, zwłaszcza z historii egzegezy.

Zmarł 26 XI 1991 r. w Lublinie.

Liturgia pożegnania ks. prof. F. Gryglewicz miał miejsce 29 IX 1991 r. w kościele akademickim KUL-u. Mszy św. koncelebrowanej przewodniczył wielki kanclerz KUL-u ks. bp B. Pylak; udział w niej wzięli: ks. bp S. Nowak, ordynariusz częstochowski, ks. bp R. Karpiński z Lublina, ks. bp W. Zięba z Olsztyna oraz wielu księży, a wśród nich spora grupa dawnych wychowanków. Homilię w czasie Mszy św. żałobnej wygłosił jeden z pierwszych studentów Zmarłego o. prof. H. Langkammer OFM, pełniący funkcję dziekana Wydziału Teologicznego KUL. Słowa uznania i wdzięczności za postawę kapłana oraz nauczyciela, a także za całą bogatą spuściznę naukową wypowiedzieli nad trumną: ks. bp S. Nowak, ks. bp W. Zięba, ks. prof. J. Łach, rektor ATK, ks. prof. J. Misiurek przedstawiciel redakcji Encyklopedii Katolickiej. W imieniu kolegów i uczniów pożegnał Zmarłego ks. prof. R. Rubinkiewicz SDB, kierownik Instytutu Biblijnego KUL.

Dzięki niezwykle pracowitemu i prawemu życiu ks. prof. F. Gryglewicz niewątpliwie zasłużył sobie na pochwałę wyrażoną w Księdze Syracha pod adresem uczonego w Piśmie: „Wielu będzie wychwalało jego rozum; nie zostanie też zapomniany na wieki [...], ludy będą opowiadały o jego mądrości” [39, 9 n.].

Lublin

KS. HUBERT ORDON SDS

R E C E N Z J E I P R Z E G L Ą D Y

BIBLIA W NAUCZANIU CHRZESCIJANSKIM, praca zbiorowa pod red. ks. Józefa Kudasiwicza, Lublin 1991, stron 416.

Sobór Watykański II w uchwalonym przez siebie 16 dokumentach, a szczególnie w konstytucjach: *O Bożym Objawieniu* i *O Liturgii* mocno wyakcentował i jednoznacznie podkreślił, olbrzymią rolę Biblii dziś w nauczaniu chrześcijańskim. Wypowiedzi Ojców Soboru na ten temat można streścić i sprowadzić do jednego zdania, zawartego KO: „Wierni Chrystusowi winni mieć szeroki dostęp do Pisma św. (nr 22).

Oceniana obecnie praca wielu polskich biblistów pod przewodnictwem znakomitego znanego problematyki biblijnej ks. prof. Józefa Kudasiwicza stanowi wspaniałą i udaną próbę odpowiedzi na pytanie; jak przybliżyć wiernym Pismo św. i ukazać im jego nie przemijające wartości. Czyli innymi słowy, co zrobić, aby uwrażliwić dzisiejszego człowieka na treść Biblii i jak go przekonać o tym, by posługiwał się nią w swoim codziennym życiu.

Już we Wstępie niniejszej pracy ks. prof. Kudasiwicz przypomina zasadniczą wypowiedź KO, że „Całe nauczanie kościelne, podobnie jak sama religia chrześcijańska, winny się żywić i kierować Pismem św.” (nr 21).